

Publicaties

[Roy Kleukers, met bijdragen van Theo Peeters]

Mededelingen EIS-Nederland

84 Beenen, L. & J. Winkelman, 1992: Aantekeningen over Chrysomelidae in Nederland 3. – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 52: 169-170.

De auteurs melden twee soorten bladkevers, *Oulema duftschmidi* en *Longitarsus reichei*, nieuw voor de Nederlandse fauna.

85 T. M. J. Peeters, 1997. *Bijen en wespen op Isabellagreend*. – *Natuurhistorisch Maandblad* 86: 145-150.

Verslag van drie jaar onderzoek naar de bijen en wespen van dit schiereiland langs de Maas bij Roermond. In totaal werden 86 soorten bijen en 49 soorten wespen aangetroffen. Vooral steilwanden en dijken blijken belangrijke biotopen te zijn.

86 Smeekes, C., 1998 (Eds.). *Concurrentie tussen honingbijen en andere bloembezoekende insecten*. – *Informatie- en KennisCentrum Landbouw, Ede*, 46 p.

Dit rapport is gebaseerd op literatuurstudie en discussiebijeenkomsten, georganiseerd door IKC-Natuurbeheer, met bijdragen van bijdeskundigen en diverse belanghebbenden (bijenhouders, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer). Theo Peeters verzorgt een interessant hoofdstuk met algemene informatie over wilde bijen. Hoewel er in sommige situaties wel aanwijzingen zijn voor concurrentie, kunnen de auteurs, bij gebrek aan gefundeerd onderzoek, geen eenduidige conclusies trekken. In het rapport worden wel aanwijzingen gegeven voor verder onderzoek.

Overige EIS-publicaties

Schreiber, H. (Eds.), 1997. *The importance of chorology to conservation. Proceedings of the 10th International Colloquium of the European Invertebrate Survey, Saarbrücken, 6-7 July 1995*. – *University of the Saarland, Institute of Biogeography, Saarbrücken-Dudweiler*, 211 p.

Het verslag van het tweejaarlijkse EIS-symposium. Bijdragen over o.a. het Britse zweefvliegenproject, het Duitse molluskenproject, miljoenpoten, biodiversiteit van verlaten spoorwegterreinen, bescherming van Bulgaarse spinnen en rode lijsten. EIS-Nederland is vertegenwoordigd met het verhaal van Roy Kleukers over de uitbreiding van sprinkhanen in West-Europa.

Stroo, A., 1997. *Verspreidingsanalyse doelsoorten Libellen*. – *Stichting EIS-Nederland, Leiden*, 53 p. [Verspreidingskaarten NL]

Analyse van het voorkomen van doelsoorten van libellen binnen en buiten de Ecologische Hoofdstructuur. Rapportage in opdracht van het IKC-Natuurbeheer.

Wasscher, M.T., 1997. *Globale inventarisatie van de fauna in het centrale deel van de Bethunepolder*. – *Stichting EIS-Nederland, Leiden & Gemeentewaterleidingen Amsterdam, Vogelenzang*, 18 p.

Verslag van een korte inventarisatie van de terrestrische en aquatische fauna van deze polder ten noorden van de stad Utrecht, als basis voor een herinrichtingsplan.

Kleukers, R.M.J.C., E.J. van Nieukerken, B. Odé, L.P.M. Willemse & W.K.R.E. van Wingerden, 1997. *De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera)*. – *Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland*, 416 p. met audio-cd. Prijs f 82, 50 (voor leden van de KNNV en EIS f 72, 50). Bestelling door het storten van het bedrag plus f 6, - verzendkosten op gironummer 13028 van de KNNV Uitgeverij te Utrecht o.v.v. 'sprinkhanenboek'.

Het sluitstuk van het sprinkhanenproject van EIS. De door de leden van de sprinkhanenwerkgroep verzamelde verspreidingsgegevens worden geplaatst in het kader van de biologie en ecologie van de soorten. Veel aandacht wordt ook besteed aan de zang, met oscillogrammen bij de soortbeschrijvingen en een cd met de geluiden van de West-Europese soorten. De Europese verspreiding wordt voor het eerst in kaartvorm gepresenteerd. De geheel nieuwe determinatietabel is gebaseerd op originele studie van collectiemateriaal en voorzien van honderden nieuwe tekeningen en foto's. Verspreid door het boek zijn katernen met kleurenfoto's van de soorten en hun biotopen opgenomen.

Nederlandse Faunistische Mededelingen nummer 6 (1997). EIS-Nederland, Leiden, 60 p. F. van Stuivenberg. *Tabel en verspreidingsatlas van de Nederlandse Steninae (Coleoptera: Staphylinidae)*. Prijs: f 14, -. Te bestellen bij EIS-Nederland (zie ook bestelformulier).

Het langverwachte overzicht van de 79 soorten van deze groep kortschildkevers. Vertegenwoordigers van deze groep vallen op door hun bolle ogen, uitklapbare onderlip en het vermogen om zich razendsnel over het wateroppervlak voort te bewegen. Na een korte inleiding over de taxonomie en biologie en een bespreking van materiaal en methoden wordt de determinatietabel tot de soorten gepresenteerd. Tot slot wordt de bekende informatie per soort in tekst samengevat en geïllustreerd met verspreidingskaarten en fenologische diagrammen. Van een aantal soorten zijn fraaie tekeningen door de tekenaars van het Nationaal Natuurhistorisch Museum opgenomen.

Nederlandse Faunistische Mededelingen nummer 7 (1997).
EIS-Nederland, Leiden, 38 p. Prijs: f 15, -. Te bestellen bij EIS-Nederland (zie ook bestelformulier).

In dit gevarieerde nummer de volgende onderwerpen:
 voorkomen en herkenning van *Nemastoma bimaculatum* (Opiliona) (Wijnhoven & Koomen); nieuwe en zeldzame vliegen (Van Aartsen); het chironomiden-geslacht *Einfeldia* (Moller Pillot & Wiersma); nieuwe en zeldzame kortschildkevers (Sterrenburg & Schülke), naamlijst Nederlandse pissebedden (Berg) en een nieuwe pissebed voor de Nederlandse fauna (Tempelman & Berg).

Tijdschriften

Bzzz, Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Uitgever: Sectie Hymenoptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging, Arnhem. Verschijnt twee maal per jaar. Opgave door minimaal f 15,- over te maken op giro 6435909 t.n.v. H. Nieuwenhuisen te Alkmaar o.v.v. 'opgave Bzzz'

Nummer 1 (juni 1995): 1-6,
 Nummer 2 (oktober 1995): 7-20,
 Nummer 3 (april 1996): 1-14,
 Nummer 4 (november 1996): 15-50 (Lefebvre-nummer),
 Nummer 5 (april 1997): 1-32,
 Nummer 6 (november 1997): 33-52.

Een zeer informatieve nieuwsbrief met boekbesprekingen, aankondigingen en verslagen van excursies, artikelen, mededelingen en overzichten van recent verschenen literatuur. Onder andere een voorstel voor aculeatendistricten van Nederland, bijen en wespen van de West-Friese zeedijk, Nederlandse goudwespen, kweken van bijen, uitgebreide besprekingen van de nieuwe graafwespentabel en nog veel meer. De nadruk ligt duidelijk op aculeaten, hoewel ook enkele stukken over Symphyta opgenomen zijn.

De Vliegenmepper, contactorgaan van de sectie Diptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Uitgever: sectie Diptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging, Leiden. Verschijnt twee maal per jaar. Opgave door f 10, - over te maken op giro 5621403, t.n.v. penningmeester Sectie Diptera te Haarlem, o.v.v. 'lidmaatschap Sectie Diptera'.

Jaargang 1, nummer 1 (mei 1992): 1-18,
 Jaargang 1, nummer 2 (december 1992): 1-22,
 Jaargang 2, nummer 1 (april 1993): 1-14,
 Jaargang 2, nummer 2 (november 1993): 1-18,
 Jaargang 3, nummer 1 (juni 1994): 1-24,
 Jaargang 4, nummer 1 (januari 1995): 1-13,
 Jaargang 4, nummer 2 (december 1995): 1-14,
 Jaargang 5, nummer 1 (juli 1996): 1-18,
 Jaargang 5, nummer 2 (december 1996): 1-20,
 Jaargang 6, nummer 1 (mei 1997): 1-13,
 Jaargang 6, nummer 2 (december 1997): 1-19.

Onmisbare informatiebron voor wie onderzoek doet aan vliegen in ons land. Recensies, overzichten van nieuwe literatuur, artikelen over voorkomen en ecologie van diverse groepen (veel zweefvliegen) en bijzondere waarnemingen, determinatiesleutels en nog veel meer.

Brachytron. Uitgever: Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen. ISSN 1386-3460. Verschijnt twee maal per jaar. Lidmaatschap: leden en bibliotheken f 25, -, jongeren t/m 25 jaar f 15, -, buiten Nederland f 30, -. Overmaken op giro 76.15.700 t.n.v. NVL te Hilversum. U ontvangt dan tevens 4 maal per jaar de nieuwsbrief van de NVL. U kunt bij EIS-Nederland een gratis proefnummer van de Brachytron aanvragen (beperkte voorraad!).

No. 1,1. (mei 1997): 1-32,
 No. 1,2. (december 1997): 33-64.

Een nieuw tijdschrift over libellen uit de koker van de in mei 1997 opgerichte Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie (NVL). De NVL komt voort uit het libellenproject van de jeugdbonden voor natuurstudie. De Nederlandse Libellen-Onderzoekers zijn in de NVL opgegaan en de NVL fungeert nu tevens als EIS-werkgroep libellen. In de eerste twee nummers staan 10 grote artikelen, twee korte mededelingen en verschillende besprekingen van recente publicaties. Natuurlijk wordt ingehaakt op de spectaculaire vondsten van bijzondere soorten in de laatste jaren (o.a. *Sympetrum foncolombii*, *Crocothemis erythraea*, *Somatochlora arctica*), maar er worden bijvoorbeeld ook overzichten van kenmerken gegeven voor lastige soorten (*Aeshna subarctica/junceae*, *Anax*) en artikelen over parasieten en predatoren van libellen. Al met al een onmisbaar tijdschrift voor eenieder die met libellen bezig is. Het blad is ook nog aantrekkelijk en praktisch vormgegeven, wat de leesbaarheid zeer bevordert.

ZweefvliegenNieuwsbrief. Uitgever: Zweefvliegenproject van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, Groningen. Opgave voor de nieuwsbrief door aanmelding bij het zweefvliegenproject. Hiervoor dient u contact op te nemen met: Bastiaan Wakkie, Rode Kruislaan 1118d, 1111 XA Diemen, email: bastiaaw@bioledu.rug.nl

Jaargang 1, nummer 1 (februari 1997): 1-8,
 Jaargang 1, nummer 2 (juli 1997): 1-16.

Nieuwsbrief bij het zweefvliegenproject van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. In de eerste twee nummers wordt uitgelegd wat het project beoogt en geeft inhoudelijke informatie over diverse aspecten van zweefvliegonderzoek. Ook een tabel voor de herkenning van de Nederlandse *Syrphus*-soorten en een stuk van Aat Barendrecht over zg. groene lijsten, waarbij zweefvliegen een belangrijke rol spelen.

Overige publicaties

Berg, M.P. & H. Wijnhoven, 1997. *Landpissebedden*. – *Wetenschappelijke Mededeling KNNV* 221: 1-80. Prijs f 24, 50 (f 19, 50 voor leden KNNV). Bestelling door het storten van het bedrag plus f 6, - verzendkosten op gironummer 13028 van de KNNV Uitgeverij te Utrecht o.v.v. 'WM 221 Pissebedden'.

Deze opvolger van WM 31 biedt een overzichtelijke tabel, alsmede beschrijvingen van de 37 Nederlandse soorten. Van elke soort zijn fraaie tekeningen van Hay Wijnhoven opgenomen, van zowel de habitus als relevante onderdelen. Met dit boekje heeft iedere geïnteresseerde alles in handen wat nodig is om te beginnen met de studie van pissebedden. De pissebeddenwerkgroep, die de laatste jaren toch al bijzonder actief was, mag dan ook zeker verdere uitbreiding verwachten.

Bokx, E. de, 1997. *Hydrobiologisch onderzoek in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Eind-rapportage – eco-hydrologisch onderzoek*. – *Gemeentewaterleidingen Amsterdam, Vogelenzang*, 48 p.

Bos, F. & M. Wasscher, 1997. *Veldgids Libellen*. – *Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht*, 256 p. ISBN 90 5011 101 7, Prijs f 49, 95 (f 42, 95 voor leden KNNV). Bestelling door het storten van het bedrag plus f 6, - verzendkosten op gironummer 13028 van de KNNV Uitgeverij te Utrecht o.v.v. 'VG009 Veldgids libellen'.

Deze handzame gids is gericht op determinatie van de Noordwest-Europese libellen in het veld. Er is geen determinatietabel opgenomen, maar het is de bedoeling dat de soorten met behulp van de vele kleurenfoto's en de beschrijvende tekst op naam gebracht worden. Bij een aantal lastige soortgroepen zal een extra determinatietabel echter toch onontbeerlijk blijken, juist voor beginnende libellenonderzoekers. Hoe dan ook een waardevolle aanvulling op de Nederlandstalige libellenbibliotheek.

Brombacher, A.A. & W. Hoogendoorn, 1997. *Aardkundige waarden in de provincie Utrecht*. – *Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen, Utrecht*, 111 p. met losse provinciekaart met fysisch-geografische eenheden. Prijs: f 15, -, te verkrijgen bij de provincie Utrecht, bureau verkoop, bij mevr. M. Karssen (tel. 030-2582228).

Een in kleur uitgevoerd overzicht van de geomorfologie van de provincie Utrecht. Uitstekend geschikt om een idee te krijgen van de verspreiding van de verschillende biotooptypen en daarmee ook interessant voor entomologen die in deze provincie actief zijn.

Duursema, G., 1996. *Vennen in Drenthe. Een onderzoek naar ecologie en natuur op basis van macrofauna*. – *Zuiveringsschap Drenthe, Assen*, 140 p.

In dit rapport wordt de macrofauna van 42 vennen in de provincie Drenthe beschreven. De gepresenteerde gegevens vormen de basis voor de bepaling van de huidige natuurwaarde van dit biotooptype. Aan de hand van de ecologische karakterisering (kenmerkendheid, zeldzaamheid) van de soorten is een faunaprofiel van elk ven opgesteld. Met

behulp van dit faunaprofiel en een chemisch profiel wordt de situatie van elk ven beschreven. Vergelijking met oude gegevens toont aan dat de natuurwaarde van de meeste vennen daalt. Dit komt nog boven op de reductie van het aantal vennen van 3000 naar 1000.

Graveland, J., A. Datema & M. Th. Wasscher, 1997. *Voorkomen en ecologie van grote karekieten en libellen in de Waterleidingplas van Gemeentewaterleidingen Amsterdam*. – *Rapport Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek in opdracht van Gemeentewaterleidingen Amsterdam (GWA)*, 59 p.

Kaptein, K., 1997. *Monitor Natuur. Monitoring van uitvoeringsprojecten en meetnetten: stand van zaken 1997*. – *Provinciaal bestuur van Noord-Holland, Haarlem*, 44 p.

Klein, W., 1997 [1996]. *De graafwespen van de Benelux (Hymenoptera, Sphecidae). Determinatietabellen*. – *Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht*, 130 p. Te bestellen bij: *Stichting Jeugdbondsuitgeverij, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht*, ISBN 90-5107-030-6, prijs: f 12, 50.

In de eerste maanden van 1997, dus niet in 1996 zoals op de kaft wordt vermeld, verscheen er een nieuw determinatieboek over de graafwespen van de Benelux.

Na een voorwoord en een uitgebreide verantwoording maken we in enkele inleidende hoofdstukken kennis met de bouw van graafwespen en de technische termen die in de tabellen worden gebruikt. Daarna volgt een tabel om de graafwespen te onderscheiden van verwante groepen, een goed begin voor eenieder die zich in een 'wespennest' van nieuwe vormen en groepen begeeft. In de tabel tot de genera worden 42 genera onderscheiden waarvan er drie niet bekend zijn uit ons land, nl. *Ammoplanus*, *Hoplisoides* en *Sceliphron*. Het grootste deel van het determinatieboekje bestaat uit de tabellen tot de soorten. Maar liefst 193 soorten kan je met de tabel op naam brengen. Hoewel talrijke verbeteringen van de determinatietabellen mogelijk zijn, kom je meestal makkelijk op de juiste soort. Overigens is een 10x loep niet altijd voldoende, maar zal soms een stereomicroscoop nodig zijn.

Voor aanvullingen en verbeteringen van de tabellen verwijs ik hier naar de Nieuwsbrief van de Sectie Hymenoptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging van april en november 1997.

De tabel is, met meer dan 300 figuren, rijk geïllustreerd. Daarnaast zijn een 34-tal habitustekeningen opgenomen. Alle figuren zijn (iets minder fraai) overgenomen uit de tabellen van De Beaumont en Lomholdt. De enige foto in het boek is helaas iets te rood uitgevallen en de tekening van *Cerceris rybyensis* op de voorkant van het boekje, is als negatief afgedrukt.

Per soort wordt een korte bespreking gegeven met de synoniemen, de grootte van de graafwesp en haar verspreiding en biologie. Niet alleen de verspreiding van de graafwesp in België, Nederland en Luxemburg komt aan de orde maar ook de wereldwijde verspreiding wordt kort gekarakteriseerd. Onder de biologie van de soort zijn - voor zover bekend - de nestplaats, prooien en het bloembezoek van de graafwesp

genoemd. Het bloembezoek is weinig specifiek bij graafwespen. Ze hebben een korte tong en om in hun eigen energiehuishouding te voorzien likken ze o.a. nectar van bloemen. Vooral wilde reseda, sporehout, canadese guldenroede en schermbloemen zijn planten waarop we vaak graafwespen aantreffen. Het gebruik in de tabel van cursief en niet cursief bij de plantennamen is onduidelijk. Tevens is het gebruik van de plantennamen ietwat slordig. Enerzijds lees je reseda dan weer wilde reseda, of bereklauw en gewone bereklauw; de ene keer wordt sporehout gebruikt de andere keer vuilboom, terwijl waarschijnlijk dezelfde plant nl. *Rhamnus frangula* wordt bedoeld. Zoals je al uit het bovenstaande kan opmaken wordt in het boekje de moderne spelling niet gevolgd en lezen we nog gewone bereklauw, wilgeroosje, insecten en publikaties.

Het boekje besluit met een literatuurlijst, waarin de belangrijkste buitenlandse standaardwerken plus enige faunistische literatuur worden opgesomd, en een index.

Wat ik mis is een stukje beeldvorming over de levenswijze van graafwespen, waarbij onder andere had moeten worden opgenomen dat je alle graafwespen zonder vrees in de hand kan nemen omdat hun angel te zwak is om onze huid te doorboren. Ook een paragraaf over de evolutionaire ontwikkeling in het nestgedrag bij graafwespen en een tabellarisch overzicht van de soorten uit België, Nederland en Luxemburg, hun nestplaats (ondergronds of bovengronds) en hun prooikeuze (van welke orde), zou de beeldvorming ten goede komen en de gebruiker een rode draad bieden om de vele soorten en hun levenswijzen enigszins te plaatsen binnen een groter geheel.

Ondanks de vele op- en aanmerkingen wil ik twee dingen benadrukken. De tabel heeft wetenschappelijk gezien weliswaar geen nieuwsaarde maar laat wel een groot aantal determinatieproblemen bij graafwespen zien. Hopelijk gaan gebruikers hiermee aan de slag want er zijn nog voldoende vragen op te lossen zoals je kan ontdekken bij de genera *Crossocerus*, *Mimamesa*, *Nitela*, *Nysson*, *Pemphredon*, *Spilomena* en *Trypoxylon*.

Ongetwijfeld zal deze graafwespentabel voor velen een nieuwe stimulans zijn; een nieuwe groep om mee aan de slag te gaan. En ik ben overtuigd van het feit dat deze roofvogels onder de insecten, met hun zeer spectaculaire en tevens voor een groot deel nog onbekende levenswijze, vele wenkbrauwen zullen doen fronsen. Kortom: snel kopen, want de prijs kan geen probleem zijn.

Tenslotte, maar zeker niet op de laatste plaats, ben ik benieuwd naar de ervaringen van jeugdbonders in Nederland en België, want het is vooral te hopen dat zij deze interessante groep oppakken en de wens in het voorwoord gestalte geven van die enthousiaste ouwe sok. Frater Wim, proficiat!

[TP]

Knol, W.C., G.J. Maas, H.P. Wolfert, H.A. van Kleef & P.M.A. Klinkers, 1997. *Inventarisatie van de huidige monitoringprojecten voor een integraal monitoring-programma voor natuur-ontwikkeling in het riviereengebied*. – Staring Centrum – DLO, Wageningen, 133 p.

Kraker, C. de & P.J.T. Derks, 1997. *Verslag Hompelvoet / Markenje*. – Bureau Sandvicensis, Burgh-Haamstede, 60 p.

Laake, P.-P. van, 1997: *Natuurtochten in Nederland I Limburg*. – KNNV Uitgeverij, Utrecht, 144 p. Prijs f 29, 50 (voor leden KNNV f 24, 50). Bestelling door het storten van het bedrag plus f 6, - verzendkosten op gironummer 13028 van de KNNV Uitgeverij te Utrecht o.v.v. 'Natuurtochten I Limburg'.

Handzame wandelgids, met uitzonderlijk veel informatie over dieren en planten. Bijdragen van diverse EIS-medewerkers.

Lemaire, A.J.J., R. Beringen & C.L.G. Groen, 1997. *Verspreiding van doelsoorten (vaatplanten) in relatie tot de Ecologische Hoofdstructuur*. – FLORON-rapport 3: 1-102.

RIVM, IKC-N, IBN-DLO, Staring Centrum - DLO, 1997. *Natuurverkenning*. – Alphen aan den Rijn, Samson H.D. Tjeenk Willink, 183 p. Prijs: f 39, 50 (excl. verzend- en administratiekosten). Bestelling bij Samson H.D. Tjeenk Willink, Postbus 316, 2400 AH Alphen aan den Rijn, tel. 0172-466822.

Een evaluatie van het Nederlandse natuurbeleid. De algemene conclusie luidt dat de natuur kwantitatief vooruit gaat (er komt meer natuur), maar kwalitatief (soortenrijkdom) nog niet.

Roos, R., 1995. *Bewogen kustlandschap. Duinen en polders van Noord-Kennemerland*. – Schuyt & Co, Haarlem, 200 p.

Schouten, A.J., L. Brussaard, P.C. de Ruiter, H. Siepel & N.M. van Straalen, 1997. *Een indicatorsysteem voor life support functies van de bodem in relatie tot biodiversiteit*. – Rapportnr. 712910005, RIVM, Bilthoven, 90 p.

Smit, J. [1997]. *Speuren langs het spoor. Verslag van 10 jaar bijen en wespen inventariseren op het spoorweg-emplacement van Westervoort (1987-1996)*. – Eigen uitgave, 26 p.

Een overzicht van de aculeatenfauna van dit interessante gebied. In totaal werden 97 soorten bijen en 95 soorten wespen aangetroffen. Dit geeft aan dat de natuurwaarde van spoorwegen en emplacementen erg hoog kan zijn.

Vereniging Flora en Fauna, 1997. *Jaarboek Natuur 1997, De winst- en verliesrekening van de Nederlandse Natuur*. – KNNV Uitgeverij, Utrecht / VOFF, Wageningen. Bestelling door overmaking van het bedrag (boekhandelsprijs f 40,-; voor leden KNNV f 32, 50) + f 6,- verzendkosten over op girorekening 13028 t.n.v. KNNV Uitgeverij, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht o.v.v. 'Jaarboek Natuur 1997'

Een lijvig en mooi uitgevoerd boek, met bijdragen van vele PGO's (Particuliere Gegevensleverende Organisaties). De verhalen spitsen zich toe op de trends van soortgroepen. Door EIS-Nederland verzorgde bijdragen:

R.H. de Bruyne & H. Wallbrink: Zoetwatermollusken, p. 81-92; B. Odé: Sprinkhanen en krekels, p. 93-100; A. Stroo: Libellen, 101-111; H. Turin & Th. Heijerman (Loopkeverstichting): Loopkevers, p. 112-124.

Buitenlandse publicaties

Edwards, R. (ed.), 1997. *Provisional atlas of the aculeate Hymenoptera of Britain and Ireland. Part 1. - Bees, Wasps and Ants Recording Society. - Biological Records Centre, Huntingdon, 139 p., 56 verspreidingskaarten. ISBN 1-870393-39-2. Institute of Terrestrial Ecology, Monks Wood, Abbots Ripton, Huntingdon, Cambs PE17 2LS, tel. 01487-773381.*

Na een korte inleiding en een systematische lijst van de soorten die behandeld worden volgen de soortbeschrijvingen. Het sobere atlasje (A5 formaat) bespreekt 55 soorten, nl. *Embolemus ruddii*, *Mutilla europaea*, 3 mieren, 8 spinnendoders, 8 solitaire en 3 sociale plooiwingswespen, 19 graafwespen en 12 bijen. In het boekje zijn vier soorten opgenomen die in ons land (nog) niet zijn aangetroffen: *Odynerus similis*, *Colletes floralis*, *Osmia inermis* en *Osmia pilicornis*.

Voor elke soort worden de volgende onderwerpen kort besproken: verspreiding in Groot-Brittannië en Ierland, status (alleen in Groot-Brittannië), habitat, vliegperiode, voedsel (pollen, prooi), nestbiologie, bloembezoek en parasieten. Tevens wordt aangegeven wie de kaartjes heeft samengesteld en de soorttekst heeft geschreven. De tekstschrijvers zijn Burn (*Embolemus*), Hoy (Formicidae), Falk (Pompilidae), Archer (*Mutilla*, Vespidae), Field (Sphecidae), O'Toole (Apidae) en Else (Vespidae, Sphecidae, Apidae). De teksten zijn kort maar degelijk.

Per soort is tevens een verspreidingskaartje opgenomen. Er wordt gewerkt met 10 x 10 km hokken. In de kaartjes worden drie perioden onderscheiden: vóór 1900, 1900-1969 en 1970-1995. Helaas vallen de symbolen voor de afzonderlijke perioden over elkaar, zodat bij een recente melding niet te zien valt of het dier in dat hok al vóór 1970 was aangetroffen. Uit de kaartjes blijkt dat vooral Zuidoost-Engeland redelijk goed is onderzocht, naar het noorden wordt dat minder en Schotland en Ierland zijn slecht onderzocht.

Het atlasje besluit met een literatuurlijst, lijst met plaatsnamen en graafschappen (counties), een plantenlijst en een soortenindex.

Deel 2 van deze atlasserie zal begin volgend jaar verschijnen en deel 3 is in voorbereiding. Wanneer per jaar één deel verschijnt zal de Britse en Ierse aculeatenfauna, met ongeveer 600 soorten, over tien jaar volledig in kaart zijn gebracht.

[TP]

Osella, B. G., M. Biondi, C. Di Marco & M. Riti, 1997. *Ricerche sulla Valle Peligna (Italia centrale, Abruzzo) vol I & II. - Amministrazione Provinciale, L'Aquila, 1-418, 419-814.*

Een bijzonder omvangrijke studie van een relatief klein gebied in een vallei in de Italiaanse Appenijnen. Geeft voor allerlei groepen ook een ingang tot de vaak slecht toegankelijke Italiaanse literatuur. Van de ongewervelden worden behandeld: pissebedden, libellen, sprinkhanen & krekels, wantsen, cicaden, kokerjuffers, div. vlinderfamilies, vliegen (uit vangpotten!), allerlei Coleoptera, allerlei Hymenoptera en Chironomidae.

Digitaal

Visser, H. (Eds.) 1997. *Libellenlarven in Nederland. - Expertisecentrum voor Taxonomische Identificatie, Amsterdam. Windows Versie 1.0. World Biodiversity Database CD-ROM serie. Prijs: f 275,-. Bestelling via de boekhandel of rechtstreeks bij Springer Verlag. P.O. box 311340, D-10643 Berlin, Duitsland. Tel.: +49 30 82787303; fax: +49 30 82787301; e-mail: orders@springer.de; homepage: http://www.springer.de/newmedia/lifesci/eti.htm*

De determinatiesleutels op deze cd-rom zijn gebaseerd op het van ETI bekende Linnaeus II™ software pakket. Met kleurenfoto's en beschrijvingen van de Nederlandse soorten. De verspreidingskaarten zijn afkomstig uit het voorlopige verspreidingsoverzicht dat door EIS-Nederland in 1995 werd uitgegeven. Erg duur.

LKN, 1997. *De landschapsecologische atlas van Nederland. - Bibliotheek LUW, PUDOC, Wageningen. Prijs: f 50,- (incl. verzendkosten). Bestelling bij helpdesk bibliotheek LUW / PUDOC DLO, tel. 0317-484440 of per e-mail de.helpdesk@pd.bib.wau.nl*

Deze cd-rom werd samengesteld door het DLO-Staring Centrum in Wageningen en het Centrum voor Milieukunde van de Rijksuniversiteit Utrecht. Met behulp van diverse landsdekkende databestanden met biotische en abiotische gegevens kunnen (eventueel gecombineerde) kaarten op het scherm getoond worden. De bestanden bevatten o.a. gegevens over geomorfologie, bodem, grond- en oppervlaktewater, landschap, flora en fauna. De fauna is vertegenwoordigd door een aantal vogels, zoogdieren en amfibieën & reptielen.